

Taal en routines: het kan!

In de derde kleuterklas van juf Rosie is het fruitmoment een gezellige boel. De kinderen eten samen hun fruit en keuvelen gezellig. Juf Rosie eet en babbelt rustig mee. Vandaag gaat het over het fruit. Achmed eet net zoals juf een banaan. Die van Achmed is opvallend groter dan die van juf! Wie eet appels? Jelien, Aisha, Kobe en Julian. Maar niet alle appels zien er hetzelfde uit: die van Jelien is rood, die van de anderen groen. Julian weet dat er ook gele appels zijn. Wie eet nog iets anders dan appels en bananen? Juf Rosie laat de kleuters die al klaar zijn een lijstje opstellen van wie welke soort fruit eet. Ze besluit een wekelijkse populariteitspoll te houden: 'Het meest gegeten stuk fruit van de week'. Het fruitmoment wordt zo nog interessanter.

Kinderen leren taal als ze al handelend een rijke taal aangereikt krijgen, de kans krijgen om zelf veel te spreken en als er op hun uitingen inhoudelijk wordt ingegaan. De kleuterklas is de plaats bij uitstek om taal te bevorderen: tijdens geen enkele andere schoolperiode krijgen kinderen zo vaak de kans om al spelend en werkend veel met elkaar en met de kleuteronderwijzer in interactie te gaan.

Maar, uit nationaal en internationaal onderzoek blijkt dat het creëren van een dergelijke kansrijke taalomgeving niet evident is, zeker niet tijdens routines zoals het fruitmoment, of tijdens onderwijsmomenten die dagelijks terugkeren, zoals het overlopen van de kalenders of het kiesmoment. Aan de ene kant is er op dergelijke momenten dikwijls te weinig interactie, aan de andere kant is de interactie vaak niet krachtig, niet stimulerend genoeg.

Is juf Rosie dan een uitzondering? Veel kleuteronderwijzers voelen inderdaad aan dat bepaalde routines of dagelijks herhaalde onderwijsmomenten, zoals het onthaal of het kiesmoment, te lang duren of saai worden. Zo vindt Juf Kim haar tienuurtje niet optimaal lopen. Hoewel ze de kinderen in stilte laat eten zodat het vooruit zou gaan, duurt het tienuurtje lang. De kinderen die klaar zijn, worden onrustig. Het lijkt wel alsof juf Kim de hele tijd moet mopperen. Bij het wc-bezoek is het net hetzelfde. Juf Kim voelt zich soms eerder 'manager' dan leerkracht. En helaas leren kinderen van managementtaal op taalvlak niet veel bij.

Routines bij jonge kleuters

Er gaat in de meeste kleuterklassen een flink stuk onderwijstijd naar gezamenlijke routines, zoals wc-bezoek, jasjes aantrekken of fruit eten. Bij de jonge kleuters is dat op zich prima: zij hebben nog veel behoefte aan structuur en hulp, en moeten zaken zoals toiletbezoek in de schoolcontext nog leren.

Jammer genoeg kunnen routines ook veel wachttijd met zich meebrengen. Dat wordt een probleem als de peuters en kleuters die wachttijd in stilte moeten doorbrengen, zonder impulsen (Peleman, Van Avermaet & Vandenbrouck, 2017). Zeker voor kleuters die in een minder taalrijke – of ruimer: kansrijke – omgeving opgroeien en voor hun (taal) ontwikkeling grotendeels op school zijn aangewezen, is dat verkwiste tijd. Gelukkig kunnen kleuteronderwijzers ook bij de jonge kleuters met enkele kleine veranderingen van die momenten krachtige taalmomenten maken, zoals juf Rosie bij de oudere kleuters doet.

Minimaal Maxitaal, een boek vol talige tips bij routines in de onthaalklas en eerste kleuterklas, biedt inspiratie om negen routines taalrijk en plezierig in te kleden.

Routines en oudere kleuters

Hoe zit het met routines in de tweede en de derde kleuterklas? Enkele nieuwe routines, zoals het aantrekken van turnpantoffels, vragen tijd, en dat mag. Daarnaast zijn er ook veel routines die de kleuters ondertussen op hun duimpje kennen. Vaak zijn die nog georganiseerd zoals bij de jonge kleuters, met wachttijd (in stilte) en te weinig ontwikkelingssti-

mulering tot gevolg (Algoet, 2015). Dit risico lopen trouwens ook routineus aangepakte onderwijsactiviteiten, zoals het keuzemoment, de terugblik of het onthaal. Deze onderwijstijd kan krachtiger worden aangepakt.

Wie het stof van zijn routines en routineuze onderwijsactiviteiten wil blazen, kan zoals juf Rosie inspiratie halen uit **Maximaal Megataal, een boek vol tips voor meer taal, meer denken en meer onderwijstijd in de tweede en derde kleuterklas**. Negen routines en routineuze onderwijsactiviteiten krijgen er een talige en ontwikkelingsstimulerende make-over, met extra aandacht voor denkbevordering. Dat past immers perfect bij de grote nieuwsgierigheid die kleuters van die leeftijd aan de dag leggen.

Juf Rosie ligt altijd op vinkenslag voor gouden taal-denkmomenten. Heel vaak liggen die voor het rapen. Zo merkt Jelen tijdens het fruitmoment op dat ze liever appels eet dan bananen. Zij vindt dat bananen zo raar aanvoelen in haar mond. Bingo! Juf Rosie speelt de kwestie meteen door naar de andere kleuters (sprekkansen): wat vinden zij? Samen met juf Rosie zoeken de kleuters naar de juiste woorden: een banaan is wat smeug, glad van gevoel in je mond, terwijl een appel knapperig is en korrelig op je tong. Op een appel moet je flink kauwen, een banaan glijdt makkelijk naar binnen. Wat een verfijnde spreekkans. En juf Rosie gaat nog verder (denkkans): hoe komt het bijvoorbeeld dat rijpe bananen altijd geel zijn, maar rijpe appels zowel geel, groen als rood, vraag ze zich hardop af? 'En smaakt een gele appel anders dan een groene?' voegt Julian eraan toe.

Dergelijke vragen vergen qua taal- en denkbaarheid veel van een kleuter. Fruit benoemen en

beschrijven is minder moeilijk dan verbanden leggen of oorzaken en gevolgen verwoorden. De eerste soort (Low Order Thinking Questions, of LOTS) floreert in de kleuterklas, van de tweede soort (High Order Thinking Questions of HOTS), mogen er best wat meer zijn, zeker bij de oudere kleuters.

Een groot taalaanbod, veel spreekansen voor de kleuter en een rijke feedback zijn de pijlers van een kwaliteitsvolle, talige interactie. Brainstormen en voorspellen, argumenteren en redeneren, plannen, probleemoplossend denken, terugblikken ..., kortom de HOTS, tillen deze interactie op een hoger denkniveau.

Zin in meer? Hieronder vind je alvast vijf taal- en denkuitlokkende tips uit **Maximaal Megataal** die je gemakkelijk in je dagelijks onderwijs kunt inzetten.

~ LIEDJES ZINGEN ~

Vijf tips om taal en denken uit te lokken bij kleuters.

1. Laat kleuters veel met elkaar praten, ook in de **thuis taal**. Poneer een interessante stelling of net iets **absurds**, of houd je van den domme, zodat de kleuters geïntrigeerd reageren.
2. Stel **open vragen** en veel **hoe- en waarom-vragen**, die taal en denken uitlokken. Laat de kleuters ook vaak vergelijken, classificeren en associëren.
3. **Vraag door**. Stop niet na één vraag, maar laat de kleuters diep nadenken. Betrek de kleuters ook op elkaar: zo ontstaat een echt gesprek.
4. Ga in op **problemen** die de kleuters aanbrengen en breng zelf problemen aan. Los ze niet voor de kleuters op, maar **brainstorm** samen over mogelijke oplossingen. Zo leren de kleuters divergent denken.
5. Wees de **voetbalcommentator**: omschrijf ten eerste vaak je eigen handelingen en je eigen denkproces: zo **modelleer** je voor de kleuters hardop hoe je voor, tijdens en na een handeling steeds kunt/moet denken. Beschrijf daarnaast ook zorgvuldig wat je de kleuter ziet doen, en wat het denkproces achter de handeling van de kleuter is. Je biedt de kleuters op die manier een hele rijke taal.

Marlies Algoet – docent en onderzoeker Educatieve Bachelor Kleuteronderwijs Odisee

Bronnen:

Algoet, M. (2015) *Optimaal MaxiTAAL! Onderzoek naar de maximaal mogelijke inzet van taal- en denkstimulerende interactievaardigheden in de tweede en derde kleuterklas [niet-gepubliceerd onderzoeksrapport]*. Brussel: Odisee.

Algoet, M. (2016) *Maximaal Megataal. Een boek vol tips voor meer taal, meer denken en meer onderwijstijd in de tweede en derde kleuterklas*. Antwerpen: Garant. Met bijbehorende website: <http://maximaal-megataal.odisee.be>

Cabell, S.Q., DeCoster, J., LoCasale-Crouch, J., Hamre B.K. & Pianta, R.C. (2013) Variation in the effectiveness of instructional interactions across preschool classroom settings and learning activities. *Early Childhood Research Quarterly*, 28, 820– 830.

De Haan, A.K.E., Elbers, E., Leseman, P.P.M. (2014). Teacher- and Child-managed Academic Activities in Preschool and Kindergarten and their influence on Childrens' gains in emergent academic skills. *Journal of Research in Childhood Education*, 28, 1, 43-58.

Peleman, B., Van Avermaet, P. & Vandenbroeck, M. (2019). *De overgang naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede*. Gent: Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek – Steunpunt Diversiteit en leren, UGent.

VBB-OCB (2012). *Minimaal MaxiTAAL*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.